

Kolozsi László

Rossz bőrben

RINOCERITISZ

Mit tehet az ember, ha egyedül marad a rinocéroszok között? És kik is ezek a mindent eltaposó rinocéroszok? Kik, és miért váltak azzá?

Úgy tűnhet, a kereken húsz éve lezajlott rendszer-váltás egyszer és mindenkorra lezárta a titkos utalások és összekacsintások korát, s ezzel együtt végérvényesen befellegzett néhány, a titkos félelmek kimondása felett érzett öröm által életben tartott, szerényebb műnek is. Hogy ez még sincs így, azt a Stúdió „K” *Rinoceritisz* címre keresztelt előadása – majdnem – bizonyítja. A bizonyítási eljárás meggyőző, elismerésre méltó, de nem cáfolja meg Eugène Ionesco abszurdjának korhoz kötöttségét. Holott az alkotók mindent megtettek, hogy a Béranger-trilógia legismertebb darabjáról lefújják a nézők és előadók cinkosságára épülő előadások porát. Az előadás rendezője, Vékes Csaba és dramaturgja, Szeredás András alighanem azért változtatták a közismert *Az orrszarvú* címet *Rinoceritiszre*, hogy a jelenségre irányítsák a figyelmet: az elhatalmasodó Rinocérosz-betegségekre, amelyen már nemcsak a bakteriálisan terjedő fasiszmus (mint eredetileg) vagy az opportunizmus, a Kádár-kor renyhe mélasága mint mindenkin elúrhodó veszedelem értendő. Megváltoztatták a darab szerkezetét is, és kihúzták a mellékszereplők jelentős részét. Ha nem is fő, de fontos szereplővé léptették elő a logikatanárt (Spilák Lajos), aki elképesztő bizonyításaival eléri, hogy a köré gyülekezők már senkit és semmit ne vehessenek komolyan. Éppen ebből kiindulva válik érthetővé a Stúdió „K” változata: mindenkitől logikus, helyes, vagyis normális cselekedeteket várnak el (ebben a nem fasiszta és hasonzorú diktatúrákat jelző rendszerben, hanem egyszerűen csak: a mai valóságban), de az elvárható magatartás normarendszere legalább annyira sántít, mint a mindenki által elismert Tanár Úr (a megkérdőjelezhetetlen autoritás) okoskodása. A *Rinoceritisz* – ahogy Terry Gilliam *Brazil* című filmje – értelmezhető a hétköznapok (napjaink) paródiájaként is: Béranger nem lektor itt, hanem csak egy alkalmazott, egy munkahelyén lézengő ritte; bárki lehet, aki napi nyolc órában idejének java részét azzal tölti, hogy azt a látszatot keltse: dolgozik.

Béranger az, aki kilóg a sorból: van benne valami nem átlagos (e nem átlagosságot átlagon felüli elhivatottsággal és őszinteséggel mutatja meg Hannus Zoltán).

Valami, ami miatt sem a nők, sem a munkatársak (Rusznák Adrienn és Nagypál Gábor szerepformálása is átlagos lényt mutat), sem a feljebbvalók nem tudják elfogadni (bár kedvelik). Éppen az a tragédiája – szemben az eredeti dráma Béranger-jéval –, hogy pont a munkahelyén, ebben az utált közegben talál menedéket. Az egyetlen végül, aki nem esik el az átlagossal, a szürkének – rinocéroszbőr-színűnek – álcázott megalukuvással folytatott harcban. Az előadás Béranger-jának magatartása nem erkölcsi döntés következménye – ellenállok a Rinocéroszoknak –, hanem ösztönös.

Nagypál Gábor (Jean) és Hannus Zoltán (Béranger)

Mint az adaptáció alapjául szolgáló Ionesco-darabban, itt is erősen iszik, ápolatlan, nem egy „jellem”. De ahogy lassan mindent elemészt körülötte e titkos betegség (ami most leginkább a szürkéséget jelenti, vagyis

értelmezhetjük úgy is, hogy mindenki esti tévénézővé válik), öntudatra ébred: ez együtt jár érzelmei felvállalásával is. A *Rinoceritisz* majdhogynem melodráma. Ami komoly bizonyíték lenne arra, hogy az alapmű időálló.

Bérenger munkahelyének, az irodának a jobb sarkában egy hatalmas tojásautomata áll. Ebbe mindenki pénzt dob be, de senki sem vesz ki belőle sem rántottát, sem lágy tojást, és egytől egyig mindenki el is fogadja, hogy ez az automata már csak ilyen. Ez a világ rendje. Az automaták nem adnak (vissza) se tételt, se aprót. Spilák Lajos az egyetlen, aki észreveszi, hogy hasznára is lehet mások egykedvősége, és belebújik a gépbe, hogy tojást zabáljon.

A mellékszereplők kiválóak, különösen a Feleség szerepében Nyakó Juli és a megértő Dudard: Tamási Zoltán. Jean átváltozása nyaktörő, már-már cirkuszi mutatvány (Nagypál Gábor mutatja be).

Sok a jó ötlet: például hogy üres iratpapucskok sorakoznak a polcokon, jelezve, hogy e munkahelyen (is) minden dolgozó csak megúszni akarja a napot; jó az is, hogy a cserfes Daisy (Rusznák Adrienn) dudálgatva biciklizik be a színre, és az is, hogy rá és Bérenger-ra – a két legesetlenebb figurára – hárul az emberiség megújításának terhe. S különösen jó, hogy Bérenger-

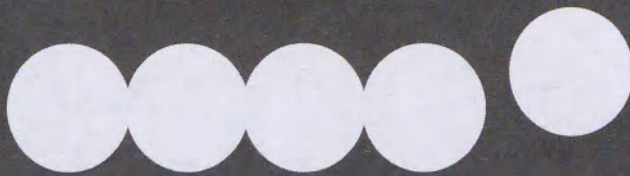
nak esélye sem marad elmondani a darab végi nagy-monológot.

Mégis. Ahogy fogynak a Rinocéroszként távozó szereplők, egyre fogy a megelőlegezett bizalom is. Miután (ha nem is örömmel) felismertük helyzetünket, köz- és egyéb állapotainkat (például a folyton tüntetők vonulásában), nem elégszünk meg már a szimpla közléssel – belőlünk is válhat rinocérosz –, vágyunk megtudni egyebet is: legalább Bérenger motivációiról (miért nem változik át ő is; miben reménykedhetünk). De az irodára sötétség borul. Mintegy kényszermegoldásként. És odakinn csak a Rinocérosz-ország dübörgése hallik.

RINOCERITISZ (Stúdió „K”)

Eugène Ionesco színműve nyomán.

Dramaturg: Szeredás András. **Rendező:** Vékes Csaba.
Szereplők: Nyakó Júlia, Nagypál Gábor, Spilák Lajos, Hannus Zoltán, Halmágyi Sándor, Tamási Zoltán, Rusznák Adrienn.

**PEN
DU
LUM**

színházi ingajarat

09/04/8-28.

www.trafo.hu

Tim Crouch (UK)
Peter Brook_Bouffes du Nord (F)
Rotozaza (UK)
Wayn Traub_Toneelhuis (B)
Fortedanse (H)
Dries Verhoeven (NL)
Space (NL-H)

trafo

A KORTÁRS MŰVÉSZET SZÍNE-JAVA

PORT.hu
mozi tv színház

**ÉLET ÉS
IRODALOM**

fidelióEST

radiocafé
98.6